

Милош Јевтић

ПОТИРАЊЕ ЗАБОРАВА

Сви разговори са
Дејаном Медаковићем

Милош Јевтић

ПОТИРАЊЕ ЗАБОРАВА

Сви разговори са
Дејаном Медаковићем

Колекција
Одговори
Књига 175

Издавач

НАРОДНО ДЕЛО

Београд, Кнеза Михаила 33

За издавача

ПРЕДРАГ КОВАЧЕВИЋ

директор

главни и одговорни уредник

Уредник

ВОЈИСЛАВ НЕСТОРОВИЋ

ISBN 978-86-6150-038-1

© НАРОДНО ДЕЛО, Београд, 2023.

Ова публикација у целини или у деловима не сме се умножавати, прештамповати или преносити у било којој форми или било којим средством, без дозволе носиоца ауторских права или издавача, нити може бити на било који други начин или било којим другим средствима дистрибуирана или умножавана без одобрења издавача. Сва права за објављивање ове књиге задржавају носилац ауторског права и издавач, по одредбама Закона о ауторским правима.

МИЛОШ ЈЕВТИЋ

ПОТИРАЊЕ ЗАБОРАВА

Сви разговори са
Дејаном Медаковићем

НАРОДНО ДЕЛО

Београд
2023

МЕДАКОВИЋЕВИ ОДГОВОРИ

Једно од најугледнијих имена савременог српског новинарства јесте без сумње, име Милоша Јевтића. Својом вредноћом, знањима и образовањем, он је у новинарској струци постигао један, не само за наше прилике већ и за многе развијеније, културније и богатије земље, тешко достижан рекорд. Припремио је и објавио 228 књига у колекцији *Одговори*. Реч је о књигама његових интервјуа са најугледнијим српским личностима различитих струка и занимања, од историје, историје уметности и књижевности, археологије, етнологије, лингвистике, библиотекарства, разноврсних уметности, славистике, права, медицине, технике, до природних и друштвених наука. Будно пратећи сва важнија збивања у нашој земљи, посебно она из области науке, уметности и културе, али и из домена друштва и економије, ређе из политике, Јевтић је из мноштва угледника зналачки бирао оне који су се наметнули својим знањима и достигнућима, који су доказали да умеју и имају шта да кажу. За сваку од планираних књига, Јевтић се својски трудио да се подробно упозна не само с личношћу с којом ће разговарати већ и с природом њеног посла, с научним, разним стручним или уметничким достигнућима саговорника. Да не би водио празне разговоре, да се интервјуи не би свели на уобичајено ћаскање, Јевтић се за сваки разговор темељно припремао. Трудио се да прочита што више текстова потенцијалног саговорника, да се упозна са оним шта је о њему у јавности објављено, да му не промакне ништа што је значајно за дело и личност коју је одабрао за саговорника.

Кад узмемо у обзир чињеницу да је Јевтић на поменути начин припремио и објавио до сада укупно 228 књига, с огромним бројем разноврсних тематских целина, почев од оних из праисторије до атомске физике, можемо схватити колико је обима посао који је обавио само један човек, сам Милош Јевтић. Читајући његове књиге објављене у серији *Одговори* морамо бити задивљени питањима које он зналачки, с пуно познавања и разумевања поставља својим саговорницима из многобројних разноврсних области људског стваралаштва. Начином на који је стварао књиге, резултатима које садрже, методом којим је материја књига изложена, Јевтићева колекција *Одговори* постала је незаобилазан извор за упознавање времена и друштва у којем живимо и знатног дела његових стваралачких резултата. За постигнуте резултате Јевтић заслужује све похвале и сва признања.

Поменуте врлине Јевтићевих књига објављених у серији *Одговори* више су него уочљиве и у књизи разговора вођених с Дејаном Медаковићем која носи наслов *Поштирање заборава*. Медаковић се није случајно нашао у колекцији *Одговори*. Својим списатељским опусом, и то како научним тако и књижевним, али и значајним друштвеним активностима као професор Филозофског факултета у Београду и његов декан, секретар Одељења историјских наука САНУ, генерални секретар и председник САНУ, председник Скупштине Вукове задужбине и дугогодишњи секретар Одељења Ликовних уметности Матице српске Медаковић се морао наћи у некој од Јевтићевих књига. Било је само питање када ће бити слободан и расположен да се посвети бројним и изазовним питањима знатижељног и одлично обавештеног Милоша Јевтића. Добро познајући Дејана са сигурношћу могу рећи да је увек био расположен за јавне иступе у свим врстама угледнијих и пристожних медија. Волео је јавне наступе. Као професор универ-

зитета зналачки је уобличавао своја казивања, умео је да буде занимљив, поучан и забаван. Био је саговорник којег је сваки озбиљнији новинар могао пожелети.

Књига *Поштирање заорава* није настала одједном. Она је настајала током више година и током неколико сусрета Јевтића и Медаковића. Први разговор вођен је током јануара и фебруара 1986, други током јула 1998, трећи и четврти током маја и новембра 1999, пети током јуна 2002. а шести током 2007, поводом Медаковићевог 85. рођендана. Према томе књига *Поштирање заорава* настајала је пуних двадесет година које су биле крцате догађајима из личног живота Дејана Медаковића, његовог научног и књижевног стваралаштва и многих драматичних друштвених и политичких дешавања, које су оставиле дубоке трагове на читав живот Срба и Србије.

Читалац *Поштирања заорава* упознаће се с многим појединостима о Дејановом пореклу, о томе да му је прадеда Данило био познати новинар, политичар и писац а деда Богдан, председник Хрватског сабора, да је његова породица спадала у ред најугледнијих и најбогатијих Срба из Хрватске. Сазнаће појединости о његовом школовању, о томе да је с породицом побегао од усташа 1941. године из НДХ и да је од тада живео у Београду.

Више Јевтићевих питања односило се на Медаковићев научни рад и на његово књижевно стваралаштво. Дејан је о томе изнео своја виђења, уверења и многа занимљива објашњења. Јевтић није пропустио прилику да многим питањима подстакне свога саговорника да изнесе своја становишта о Српској академији наука и уметности, њеном раду, научним доприносима, члановима, односу с јавношћу и јавности према Академији, односу Академије према политици и политичара према САНУ. Кад је реч о Академији, доста простора посвећено је питању *Меморандума* САНУ. Како је Дејан био један од чланова коми-

сије која је писала *Меморандум* а у исто време био је и генерални секретар САНУ, сва питања која су у вези с тим занимљивим документом, који је добио значајно место у новијој историји Србије, Дејану су била добро позната, па је о томе Јевтићу давао занимљиве и поуздане оцене. Из скромности није рекао да је као генерални секретар САНУ у време меморандумске и постмеморандумске афере преузео на себе бројне обавезе да писаним путем брани Академију од многих напада из земље и иностранства. Из читавог казивања о САНУ види се да је Академију као највишу научну установу Србије веома ценио, да је за њу био врло везан и да је био спреман у свему да јој се посвети, да чува и подиже њен углед и да је енергично брани од многих неоправданих насртаја.

Више Јевтићевих питања односило се на Вукову задужбину. Као дугогодишњи Председник скупштине Вукове задужбине Дејан је руководио овом установом и радио је на осмишљавању њеног програма, њених задатака и циљева. Када је престао да буде часник Академије сав се посветио Вуковој задужбини и од ње је створио једну од најпрестижнијих културних установа Србије. Из Медаковићевих одговора читалац књиге *Поштирање заборава* стиче јасну слику о томе на чему све ради Задужбина, који су резултати њеног рада а који су проблеми с којима се суочава.

Као дугогодишњи професор Филозофског факултета у Београду Дејан је одговорио и на Јевтићева питања која су се тичала просветне политике Србије. Није прећутао да је просветна политика Србије на веома ниском нивоу и да просветом управљају нестручна а политички подобра лица. Нагласио је да се просветни систем непрестано реформише при чему се неразумно експериментише и уназађује и оно што је у њему било квалитетно. Закључио је да је нестручним реформама разорен српски образовни систем који је европски дух стварао вековима. Поручио

је да се не шалимо и не поигравамо „са озбиљним, заједничким тековинама светске културе” јер „за час нам се може десити да се нађемо на њеној маргини, а повратне карте коштају много, или се уопште и не продају, јер су сви шалтери затворени.”

У најтешњој вези с реформом школства Дејан је одговорио и на питање које се односило на експанзију универзитета и превелики број студената. Рекао је да је и лаику било јасно да предимензионирани број универзитета и студената нису одговарали ни финансијској снази државе нити умној моћи која је све то морала да опслужи. Уз то и режим студија био је срозан. Владао је толерантан однос према студентима понављачима чиме је ниво знања постао недозвољиво низак. Сматрао је да те проблеме треба решавати поштравањем критерија и селекцијом, чиме би се из огромне масе студената, који притискају читаво друштво и државу, издвојили најквалитетнији. Ако се не предузму такве мере, нагласио је да не зна које би друштво могло опстати са хиљадама и десетинама хиљада кадрова за које једноставно нема будућности.

Медаковић је указао на све уочљивији проблем занемаривања друштвених, посебно националних наука на рачун егзактних. С тим у вези критички се осврнуо и на стање у САНУ у којој су све бројнији представници егзактних наука у односу на националне дисциплине, које се од избора до избора бројчано смањују. Основано је тврдио да је Академија у својим зачецима у Друштву српске словесности и Српском ученом друштву имала највише чланова из области историје и језика. Постојећи несклад који иде на штету националних наука оценио је као веома штетан па је својим изјавама алармирао надлежне да на ту чињеницу благовремено обратe пажњу. Сматрао је да је неопходно да наша техничка интелигенција буде прожета и оним што нуде хуманистичке науке, посебно историја,

и да ће она тек онда бити истински и нераздвојиви део српског народа.

Као човек науке и председник САНУ, највише научне установе у држави, Дејан је у разговорима осетио потребу да каже да је у нашој земљи наука занемарена, да се чак и значајни научни резултати и открића, који би могли да буду од користи, мало уважавају и недовољно користе. О томе је написао: „С једне стране, залажемо се да чујемо реч науке, подстичемо и захтевамо да се она огласи, нуткамо је, скоро молимо да она саопшти своје истине, а онда, када се то деси, а дешава се, понашамо се као да се апсолутно ништа није збило. [...] Сетимо се бриљантних опомена и готових предлога нашег некадашњег председника Павла Савића, када је било речи о реформи школства. Саслушали су тог научника светског формата слегањем рамена, а сви његови савети сасвим су одбачени. Испоставило се, на крају, да неки анонимни боље знају како треба учити.”

Знатна пажња у разговорима посвећена је питању српског језика, његовој насилној деоби и отимању, као и све видљивијем потискивању и протеривању ћирилице. Нису заобиђени ни проблеми српске дијаспоре, однос државе према њој и њен однос према држави, као и односи света према нама и нас према свету. У књизи се налазе и Дејанови одговори који се тичу проблема Косова и Метохије, као и подаци о томе какав је, које врсте и колики су научни доприноси САНУ који се односе на проблеме Косова и Метохије.

У *Поширању заборава* многа питања односе се на актуелне друштвене и политичке прилике у земљи и свету. Из одговора се види да је Дејан будно пратио сва збивања, да је био добро обавештен, да је догађаје веома добро оцењивао и да је у неким проценама био чак и видовит. Нарочито критичан био је према мондијализму и глобализму

и према политици коју је у времену у којем су вођени разговори заступала Америка као униполарна сила. Кад је реч о домаћој друштвеној и политичкој сцени Дејан је у свима својим одговорима наступао као веома брижан и частан српски патриота и националиста у најбољем смислу те речи. Он је увиђао све слабости српске политике и није се устезао да их, њему својственим бираним речима јавно обзнани. Није се устезао да каже да Србију воде људи малих знања који се нису нашли на кључним државним и политичким положајима захваљујући својим вредностима, способностима, образовању и високом степену интелигенције, по моралу, већ по политичкој и идеолошкој припадности. Посебно су му сметали политички примитивизам, злоупотреба положаја и корупција. Био је несрећан због тога што српско друштво није било у стању да превазиђе идеолошке и политичке сукобе између четника и партизана, што су многи Срби још увек више били Југословени него Срби, што нису увиђали да је југословенска идеја била велика српска заблуда која нас је скупо стајала, па да се ње што пре морамо ослободити. С тим у вези изјавио је: „За све нас који смо одгојени у духу југословенске идеје њен исход, који смо доживели и преживели, свакако је врло тежак, горак и болан.” Био је уверен да су мали изгледи да се после распада Југославије новостворене државице у блиској будућности могу поново удружити. А кад је реч о Србима који су избегли из Хрватске, као припадник тог дела српског народа, с којим је делио муку, Медаковић није пропустио да каже да су они изгубили буквално све, а да је питање њиховог повратка једна цинична операција, која ће се још једно време употребљавати ради умирења савести, „да се до краја не оголи нефункционисање међународне правде.” Приче о њиховом повратку, по његовом виђењу, неискрене су, политикантске и декларативне.

Када је Јевтић поставио питање о геноциду које су починили Хрвати, Медаковић је изјавио да би, уместо те речи, он увек користио реч *истребљење*. На питање да ли је рат на југословенском простору морао да буде толико трагичан и суров, Медаковић је одговорио: „Могли смо знати да, поучени истребљењем Срба на територији Хрватске, постоје предуслови да се један бестијалан, анимални, како год хоћете, инстинкт разбуди. Било је немогуће, када се појаве хрватски оружници на Плитвицама, да се у свести тог истог народа не пробуди сећање на такве исте оружнике из 1941. године.”

Медаковић је био уверен да су Срби из Босне, уз огромне жртве, прошли боље од Срба из Хрватске. Они су добили једну „необичну територију”, над којом, географски гледано, стално „виси” Дамоклов мач, као што су Брчко, Сребреница и Горажде. Ту територију добили су, како је објаснио, зато што се први пут у историји десило да нису били усаглашени хрватски државни и католички интереси. Наиме, хрватским државним интересима нису одговарале католичке тежње да се створи унитарна Босна у којој би се нашли и њени средишњи делови. У овим деловима било је срце средњовековне Босне, а они су припали муслиманима. За католичку цркву то је било неприхватљиво. Због тога, закључио је Медаковић, Срби у Босни имају неке шансе да колико-толико вегетирају.

У разговорима је било речи и о бомбардовању Србије које је извршио НАТО. Дејан је изјавио да је Србија из тог рата изашла као морални победник зато што се наш отпор претворио у симбол ширег отпора, отпора који свет пружа бруталним поступцима новог светског поретка, који руши све норме међународног понашања, читав правни систем изграђиван и дограђиван вековима. Концепт глобалне стратегије, по оцени Медаковића, „претвара све државе у сателите или у неку врсту полиције или

жандармерије, која је у служби једног таквог поретка, [...] а све велике европске земље пристале су на понижење да играју улогу сервиса америчких планова, америчке стратегије и напустиле су идеје Де Гола и Аденауера, дивну визију уједињене Европе од Атлантика до Урала.”

На питање како оцењује широко распрострањено медијски осмишљено оптуживање Срба Дејан је одговорио: „[...] ово што нам се догодило је врло тужна прилика да ревидирамо многе наше ставове, а самим тим и наше заблуде. Нама предстоји опоравак тако да се наша садашња унутрашња хомогеност [...] не распе, не растури тог тренутка када престане рат, када бомбе престану да падају, када почне епоха обнове земље и проблем нашега повезивања. Ми не можемо пристати на изолацију и не можемо живети у једном гету. Морамо бити свесни да љубави које смо гајили – оно англофилство, германофилство, русофилство, американофилство, сва та ‘филства’ – морају да се слију, пре свега, у србофилство. Ми се коначно морамо окренути себи, рационално, што рационалније, мање емотивно и мање болећиво морамо преиспитати наше заблуде, нашу штету [...]”

Када је Јевтић запитао да ли смо се и ми, као суседне земље и читава Европа, могли приклонити светском поретку, Дејан је одговорио одречно. Нагласио је да смо ми, као народ, прошли историјске токове који су нас формирали, који су створили и нас такве какви јесмо и нашу државу. Наша традиција није била традиција улагивања, пузања и лакејских услуга, него борба, којом смо извојевали право на слободу. Због тога се нисмо могли приклонити светском поретку и претворити се у народ улизица и пузаваца.

Сагласивши се с оценом господина Јевтића да је време у којем живимо веома тешко, и да нашу садашњост посебно карактеришу политичка и духовна расцепканост,

Дејан се с том оценом сагласио, али је нагласио да бисмо због ситуације у којој смо се нашли морали да имамо јединствен културни програм, у чијем стварању нас нико не може спречити. У том процесу посебно место и улогу морали би да имају језик, науке, књижевност, позориште, музика и спорт.

Одговарајући на Јевтићево питање шта нас очекује у наредним временима, Дејан је рекао: „Нисам пророк, али верујем да ће човечанство на неки начин избећи оно што бих назвао крајњим безумљем или последњим безумљем. То, разуме се, значи да ће идеје хуманизма и духовности ипак превладати, иако ће процес освајања слободе и у будућности тражити своје жртве.” Своје погледе на будућност сажео је у две речи изјавивши да је „креативни песимиста”. Такав, изјавио је да му је жеља да следеће деценије буду деценије мира и неког бољег, праведнијег човечанства, у којем ће бити обновљене идеје хуманизма, које би прожеле све видове живота. Био је уверен да ће се на све то још дуго чекати. Саопштио је да не види „да је прелаз из другог у трећи миленијум од неког посебног значаја.” Веровао је „да ће се још незакључени процеси овога века пренети и у трећи миленијум. Тачније, пренеће се, посебно, сви нерешени проблеми који су везани за стварање новог поретка.” Бољу будућност света видео је само у уверењу да ће се Сједињене Америчке Државе, као једина суперсила, која је у време његовог разговора (1998. г.) с Јевтићем постојала, урушити, као што се урушио и Совјетски Савез. Међутим, изјавио је да за дужи период предвиђа наставак те победничке еуфорије САД, која не носи ништа добро.

Разговоре с Јевтићем Медаковић је завршио изјавом да верује у виталне снаге српског народа, да се често љути на њега, али да ту љутњу изазива то што нешто није боље од онога што може бити боље. „У целини гледано,” – нагла-

сио је Дејан – „ми смо сјајан народ. Узмите само колико духовног напора смо морали уложити у дугим вековима свога опстанка на овом нашем тлу, како бисмо одолели и прилагодили се променљивом ‘духу времена’, како је то рекао Хегел. Били су то потреси и мене који сведоче о нашој изузетној издржљивости.”

У приказу ове књиге навео сам само поједине делове и неке од многих тема које су биле предмет разговора Медаковића са Јевтићем. Желео сам да представим Дејана онаквим какав је био – широкообразовани интелектуалац, врсни научник и јавни делатник који се трудио да својим понашањем, читавим радом и животом не изневери своје угледне претке, и да све своје раскошне способности подреди интересима народа којем је припадао, којег је волео и којем је служио. Циљ ми је био да покажем како је Дејан размишљао о појединим значајнијим државним, политичким, културно-просветним и разним друштвеним питањима, чиме је био задовољан а шта је и како је критиковао оно што је наносило штету и народу и држави. Чињеница је да је у својим виђењима, оценама и закључцима Дејан био особен, оригиналан и да његова расуђивања временом нису превазиђена већ да заслужују јавну пажњу. Читалац се не мора увек сагласити с његовим мишљењем, али она проширују, продубљују и обогаћују наша знања и подстичу на размишљање. Дејан се овом књигом вишеструко отворио и представио као човек, научник, књижевник и јавни делатник, али и као одани и забринути српски патриота. За све то заслужан је и Милош Јевтић, који се својим питањима потрудио да уваженог саговорника представи у најбољем светлу.

Василије Ђ. Крестић

Академик, историчар уметности, универзитетски професор, др **Дејан Медаковић** је рођен 1922. године у Зајребу. Гимназију је завршио у Сремским Карловцима. После велике мајуре уписао је историју уметности на Филозофском факултету у Београду. Није студирао у школу Другој српској рати.

У школу окупиације Медаковић је био – будући да Универзитет није радио – волонтер у садашњем Музеју кнеза Павла, данашњем Народном музеју. Студије је наставио после ослобођења. Истовремено је и радио – прво у Музеју рада Београда, потом у Министарству за културу, а онда у Савету за науку и културу Југославије. Прешао је, затим, у Савезни завод за заштитну споменика културе, а одакле у Историјски институт Српске академије наука. Дипломски рад је положио 1949. године.

Тезом „Графика српских шtamпаних књига XV–XVII века”, Медаковић је 1954. године стекао у Српској академији наука звање доктора наука. Исте године је изабран за асистента на Филозофском факултету у Београду. Прошавши сва универзитетска звања, године 1967. је изабран за редовног професора. Био је и декан Филозофског факултета... Пензионисан је, пре времена и на социјални захтев, 1982. године.

Научни рад професора др Дејана Медаковића посвећен је проучавању прошлости и традиција наше уметности. До сада је објавио преко 350 научних и стручних радова, као и више књига – „Београд у старим правима” (1950),

„Графика српских италијанских књија XV–XVII века” (1958), „Српски сликари XVIII–XX века” (1968), „Пушеви српског барока” (1971), „Трајом српског барока” (1976), „Манастир Савина” (1978), „Хиландар” (са Д. Бојдановићем и В. Ј. Ђурићем, 1978), „Српска уметност у XVIII веку” (1980), „Српска уметност у XIX веку” (1981), „Сенитандреја” (са Д. Давидовом), „Сведочења” (1984), „Испраживачи српских стина” (1985), „Летитија Срба у Трсту” (са Ђ. Милошевићем, 1987), „Барок у Срба” (1988), „Косовски бој у ликовним уметностима” (1989), „Serbischer Barock” (1991), „Српски сликари XVIII–XIX века: ликови и дела” (1994), „Изабрane српске теме” (1996), „Очи у очи” (1997) и „Срби у Бечу” (1998). Радови су му преводени на енглески, француски, италијански, јапански и немачки језик.

Дејан Медаковић се бави и књижевношћу. Песме и приповедачку и италијанску прозу почео је да објављује још пре рата, а после ослобођења се ојласио збиркама „Мојиви” (1946), „Каменови” (1966), „Умир” (1987), „Ниска” (1989), „Знак на стиеу” (1994) и „Завештање” (1995). Песме су му преведене на енглески, мађарски, немачки, италијански и чешки језик. Исто тако, Медаковић је објавио и пет томова под насловом „Ефемерис – хроника једне породице” (1990, 1991, 1992, 1993, 1994. и 1998), као и избор писама „Тражење добра” (1995), приповећке „Повраћак у Ракије и друге приче” (1998) и збирку крајних приповедака „Пшице” (1999).

Поред универзитетског рада, професор Дејан Медаковић је врло ангажован и у научно-јавном животу. Предавао је – по позиву – на више европских универзитета и научних института. Учествовао је и на многим научним скуповима у земљи и иностранству...

У Српску академију наука и уметности Дејан Медаковић је изабран 1972. године за дописног члана, а 1981. године